

Avauspuhe 13.9.2024 SOLA-seminaari

Lämpimästi tervetuloa SOLA-hankkeen päätösseminaariin! Minulla on ollut ilo työskennellä SOLA-matriisin kehittämässä ensin projektipäällikkönä ensimmäisellä kaudella 2019-2021 ja siirryttyäni Petäjäveden kunnan palvelukseen sain jatkaa toisen kauden ohjausryhmän puheenjohtajan roolissa. Tällä hetkellä työskentelen sote-toimialan asiakaspalvelupäällikkönä Keski-Suomen hyvinvointialueella ja päätehtävänäni on edistää asiakastytyväisyyttä ja asiakasnäkökulmaa sote-palveluissa. SOLA ei jätä kylmäksi tässä roolissa, sillä SOLA:n ydinajatushan on se, että mitä parempi on yhteiskunnan sosiaalinen laatu, sitä parempi on asukkaiden hyvinvointi. Asiakastytyväisyydessä on pohjimmiltaan kyse ihan samasta asiasta eli palveluiden kyvystä tuottaa asukkailleen, asiakkailleen ja potilaille hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä.

SOLA-hanke päättyy lokakuun loppuun, mutta nämä eivät ole SOLA-työkalun jäähyväiset! Olemme sitoutuneita työkalun kehittämiseen ja meillä on visioita myös tulevaisuuteen, joihin palaamme vielä seminaaripäivän lopulla.

SOLA-matriisin ja SOLA 2.0 työkalun kehittämiseen on osallistunut monia osajia 1. ja 2. kaudella. Ehkäisevän päihdetyön tiedolla johtamisen hankkeen alkaessa vuonna 2019 Sosped kehitti tahollaan ennakoituvuutta ja yhdisti siihen kustannusten arvioinnin ja PROMEQ-hanke Itä-Suomen yliopistossa tutki ja kehitti sosiaalisen laadun mallia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen eri kohderyhmille. Tarvittiin myös EPTT-tiimin ja sen ohjausryhmän luovuutta ja kykyä nähdä näiden kahden yhdistämisen mahdollisuudet ja kutsua toimijat yhteiseen pöytään ja yhteisödialogiin kumppaneiden kanssa. Yhdessä meistä tuli enemmän... 1 + 1 ei ollut vain 2 vaan jotain vieläkin enemmän.

Peruseriaatteet kuten sosiaalisen laadun viitekehys, suojaavat- ja riskitekijät, sosio-ekologinen malli (yhteiskunta, läheiset, yksilö), sola-indikaattorit, systeeminen ajattelu ja kustannusten ja säästöjen arviointiin tarvittavat tiedot rakentuivat ensimmäisen kauden solamatriisiin osana monitoimijaista yhteistyötä eri työryhmissä ja skenaariopajoissa pilottikuntien kanssa. Huomattiin, että ehkäisevä päihdetyö, mielen hyvinvoinnin edistäminen ja yleinen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ovat sisällöllisesti hyvin lähellä toisiaan ja siksi SOLA indikaattoreineen soveltuu hyvin myös yleisempään hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

Hyvin pian oli myös selvää, että excel-pohjaisen matriisin käytettävyys ei ollut vielä lähelläkään sitä, mitä olisi toivottu. Hankkeelle päätettiin hakea jatkorahoitusta SOLA-matriisin jatkokehitykseen ja saatiin yhteistyösitoumukset kumppaneilta. Sosiaali- ja terveysministeriön myöntämän terveyden edistämisen määrärahan turvin päästiinkin keväällä 2022 jatkamaan työtä, pilotoimaan työkalua eri kohderyhmiin ja ilmiöihin yhteistyökumppaneiden kanssa ja luomaan yhteiskunnan vaikuttavuuden arvioinnin verkkokurssia yhteistyössä Itä-Suomen yliopiston Vaikuttavuuden talon kanssa.

Yksi keskeinen tavoite jatkokaudelle oli, että laskentamatriisi saadaan digitaaliseen muotoon ja käyttäjille työläästä tietohaut automatisoitua. Sen eteen on ponnisteltu viimeisten kuluneiden kuukausien aikana ja myös sen osalta on työ päässyt käyntiin. Loppukiri on siis vielä edessä.

Tänään kuulemme missä nyt mennään. SOLA-hankkeen projektipäällikkö Andra Aldea-Löppönen kertoo meille siitä katsauksen, sen jälkeen kuulemme osatoteuttajien ja rahoittajan puheenvuorot. Lounastauon jälkeen iltapäivän paneelikeskustelut juontaa arviointipäällikkö Miikka Vuorinen Sosped Keskukselta. Ohjelman lopussa käännetäänkin katseet tulevaa kohti.

Vielä kerran, oikein lämpimästi, tervetuloa seminaariin!

Päätöspuheenvuoro, ohry pj Raija Harju-Kivinen

Olemme tänään kuulleet monia näkökulmia SOLA-työkalun hyödyntämisestä, ilmiöpohjaisuudesta, hyvinvointitaloudesta, kustannusten arvioinnista ja taloudellisesta kestävyydestä sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vaikuttavuuteen perustuvista rahoitusmalleista.

Työkalun jatkokehittämiseen ja hyödyntämiseen on edelleen näköpiirissä paljon mahdollisuuksia. Kehittämisessä fokus pitää tiukasti pitää alkuperäisessä viitekehyksessään, jotta emme menetä työkalun syvintä olemusta. Meillä on yksittäisiä indikaattoreita, niihin kytkeytyviä osavaikutuksia ja kokonaisuuksille arvioituja kustannuksia. Näitä osasia tulee mahdollisuuksien mukaan tarkastella kaikilla sosiaalisen laadun neljällä ulottuvuudella.

Sosiaalisen laadun mallissa fokus on yhteiskunnan jäsenilleen tarjoamassa sosioekonomisessa turvallisuudessa sekä sosiaalisessa valtaistumisessa, osallisuudessa ja yhteiskunnan eheydessä. Näissä ulottuvuuksissa ilmenevien vajeiden oletetaan synnyttävän terveyden ja hyvinvoinnin eriarvoisuutta.

Sosiaalisesti laadukkaassa yhteiskunnassa ihmisillä on riittävä suoja köyhyyttä ja muita materiaalisia riskejä vastaan, sekä tarvittavat palvelut ja tukitoimet auttamaan ongelmien yli. Tällainen yhteiskunta myös valtaistaa jäsenensä riittävillä tiedoilla ja taidoilla hallita elämänsä, terveyttään ja hyvinvointiaan, sekä turvaa jäsenilleen mahdollisuuden osallistua kaikkiin yhteiskunnan avaintoimintoihin vahvistaen näin sosiaalista osallisuutta. Lisäksi tavoitteena on ehyt yhteiskunta, jossa voi luottaa toisiin ihmisiin ja julkiseen valtaan, ja jossa vallitsee välittämisen kulttuuri ja ilmaisen vapaus. Yhteiskunnan sosiaalisen laadun osatekijät ovat vuorovaikutuksessa keskenään vaikuttaen toinen toisiinsa.

Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet sosiaalisen laadun, hyvinvoinnin ja terveyden olevan vahvasti yhteydessä toisiinsa.

Voidaan kysyä, millainen on yhteiskunnan sosiaalinen laatu tietyllä alueella, onko jollakin alueella enemmän haasteita ja tulisiko sinne suunnata ehkäisevää toimintaa tai yrittää vaikuttaa yhteiskunnan sosiaaliseen laadun paranemiseen, jotta väestön terveyden ja hyvinvoinnin vajeita ja eriarvoisuutta voitaisiin vähentää. Jatkokehitystyössä olisi tarpeen hahmottaa kunta ja hyvinvointialuekohtaisesti alueen sosiaalisen laadun tilaa sen neljällä ulottuvuudella, jotta voidaan ymmärtää paremmin alueiden erilaisuutta, palvelutarvetta ja suunnata toimenpiteitä niille sosiaalisen laadun osa-alueille, joissa vajeita erityisesti esiintyy. Käytännössä paikannetaan kartalle alueiden tilanne ja käytetään ulottuvuuksilla liikennevaloista tuttuja värikoodeja.

Toinen mielenkiintoinen kehittämiskohde olisi rakentaa valmiita ilmiökoreja kuntien ja hyvinvointialueiden tarpeisiin sellaisiin yleisiin ilmiöihin, jotka tässä ajassa koetaan merkityksellisiksi esim. nuorten ahdistuneisuus tai ikääntyneiden kokema turvattomuus kotona pärjäämisestä. Tärkeää näissäkin ilmiökoreissa on tarkastella sopivia mittareita kaikilta neljältä sosiaalisen laadun ulottuvuudelta eli yhdistää nykyisiä indikaattoreita ja niiden osavaikutuksia ilmiölähtöisesti sosiaalisen laadun mallin viitekehystä entistäkin tarkemmin noudattaen.

Lopuksi haluan vielä todeta ja tuotan ehkä pettymyksen joillekin, työkalu ei koskaan pysty tarjoamaan ilmiöistä ja niiden kustannuksista absoluuttista totuutta, eikä sellainen ole ollut tarkoitukseen, vaan työkalun tehtävänä on toimia suunnannäyttäjänä ja ennakoita ja arvioida tulevia kehityskulkuja. Sola-työkalun avulla voidaan parhaimmillaan todentaa vaikutuksia (nykytila-ennakointi-seuranta). Vaikutusten arvioinnissa ei vielä riittävästi mitata kohderyhmien kokemusta palveluiden tai toimenpiteiden hyödystä, myös tässä suhteessa indikaattoreita tarvittaisiin lisää. Tällaisten

skenaarioiden testaaminen työkalun avulla tulee edellyttämään yhteistä ja monialaista keskustelua asiantuntijoiden ja asukkaiden kanssa.

Haluan kiittää kaikkia niitä lukemattomia ihmisiä, jotka ovat työskennelleet SOLA:n parissa tai muutoin antaneet omaa aikaansa SOLA:n kehittämiseksi ja pilotoinnille! Toivon, että työkalusta on jatkossakin hyötyä, kaikille heille, jotka ennakkoluulottomasti ja innolla haluavat kehittää kustannusvaikuttavia palveluita, toimenpiteitä tai hankkeita ja toimia asukkaiden ja asiakkaiden parhaaksi.